

lib. i. de verbo Dei, cap. 12. discussa sunt superius in cap. 4.

Th. 4. sic dicit: « Quoties Bellarmius allegat epistolas Pauli ad Rom., Corinth., Ephes., Philippens., Coloss., Thessal., toties nostram suffragio suo confirmat sententiam. Quibus enim Deus et sancti Dei homines Scripturam S. destinarunt, illi etiam Scripturam legere possunt, imo legere debent.

Atqui omnibus omnino, et sic etiam laici Deus et sancti Dei homines Scripturam S. destinarunt; ergo etiam laici illam legere debent; quia juxta S. August. lib. vi. contra Faustum cap. 19. « Impium est, si non legimus nos, quod scriptum est proper nos. Resp. sicut totus homo denominatur videns, loquens, etc., etsi non nisi per oculos videat, per os loquatur: ita et totum corpus Ecclesie est, cui omnis sive Scriptura sive traditione oralis destinata est. Hinc vero non sequitur, impios esse omnes, qui non per se legunt Scripturas: nec impii sunt Pastores et Doctores Ecclesie, qui non nisi ante fractum aut scissum panem verbi Dei parvulis in Christo permittunt; non magis quam parentes, qui non permittunt filiolis, ut acuto ipso cultro sibi panem praeſcindant. Eundem esse sensum S. Augustini patet ex toto illo cap. 9. Sed instat th. 6. « Per quod laici in fide, spe, et charitate possunt adificari, ad eo nequequam sunt arcendi, sed hoc fieri potest per lectiōnēm Scripturae » juxta Bellarmino; « ergo ab hac non sunt arcendi ». Resp.: Major tantum vera est tunc, cum non nisi adificare potest, non autem per accidēns; cum ob debilitatem vel pravitatem lectoris sepe et obesse possit, et hoc

proclivius esse experientia doceat. Sane Christianus quivis Cathechesi instructus de fide, spe, charitate, easque inconcusas retinet, non indiget Scripturis nisi ad alios instruendos, ut ait S. August. lib. i. de doct. Christ. cap. 38. Videatur idem S. Doctor ibid. lib. ii. cap. 6. et 13. et lib. iii. cap. 12.

Th. 7. Repetuntur fere eadem, que ante th. 86. iterumque contendit Deum voluisse laicos legere Prophetarum libros. Sed hoc nec apparenter probat. Oppositum est verum.

Th. 8. satis lepide imo sycophantice cavitatur: « Juxta Bellarmino historie depictae possunt colloccari in Ecclesiis, eademque populum instruere possunt. At si in historice illis picturis Caini fratricidium, Noachi ex ebrietate demudationem, Josephi sollicitationem ad stuprum, Davidem cum libidinibus illecebri, Betisabae lavacrum spectantem, seniores Susanna pudicitiae insidiantes etc., populo spectanda proponunt: cur non in Scripturis legi historias illas populo ob scandali metum prohibent? » Resp.: Bellarm. indeſtitute locutus est de picturis, que populum instruere possint ac incitare ad pietatem, quales certe non sunt historiae a Gerhardi allata et similes. Tales enim nee in privatis quidem dominibus (nedum in sacris dispensationibus) tolerarent homines pudici et religiosi. Sycophantur ergo Gerhardus in minore sui argumenti.

Quæ th. 9. et 10. argutatur, explosa manent cum iis, que dixerat supra th. 89. disp. 4.

VINDICÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE VERBO DEI

AD CAPUT II.

In duobus his primis capp. vix inveneri Amesius et Gerhardus argumentum sive cœrvandi sive cavillandi idoneum. Deserit hic parentem, illi avum suum Lutherum, quem una cum Brentio, Bellarmino cap. preceps. merito arguit insaniparadoxi, nempe: « S. Scripturam esse ipsum per se certissimam, facillimam, aperitissimam sui ipsius interpretari, omnium omnia probantem judicantem et illuminantem, etc. ». Lutherus in Pref. Art. a Leone X, damnatorum. Item in lib. de servo arbitr. contra Erasmus, « de tota Scriptura » asseveravit: « Nullam ejus partem se velle obscuram dici: stat ibi, quod ex Petri retulimus, lampadem lucensem esse nobis verbum Dei in loco caliginoso. Quod si pars hujus lampadis non lucet, potius pars caliginosæ loci, quam ipsius lampadis erit. Non sic illuminavit nos Christus ut aliquam partem obscuram voluerit reliquit nobis in suo verbo, dum nos ad illud attendere etc. » Paduit sine dubio Amesius ovi sui Lutheri, ideoque controversia statim aliter ac Bellarmino contra Lutherum ex Brentio formaturus, ait: « Nemo nostrum » (puta Calvinistarum) « unquam cogitavit omnes partes Scripturae esse faciles et apertas etc. ». At Lutherum Brentiumque aperte impugnat Bellarmus, nulla Calvinistarum vel levii mentione facta: unde cum Amesius, statu controversia immutato Bellarmino nihilominus se « enervare » gloriatur, elenchi ignorantie manifestes sycophantatur. Potuissemus itaque omnes evaginations merito hic contempnere: placet tamen ejus assertiones breviter examinare. « Contendimus, inquit, I. Omnia illa que sunt intellectu necessaria ad salu-

pæ dissolutæ, si hæc non sunt? Similis ἀναλογίας appetat in secundo argumendo: « Praeceptum Domini lucidum. Psalm. XVIII. 9. Lucerna pedibus meis. Psalm. CXVII. vers. 105. et lucerna lueens in caliginoso loco, II Pet. I. 19. Ergo Scriptura proponit apertissime, que sunt intellectu necessaria ad salutem: immo in omnibus que ut a Deo dicta proponit; quia verbum Dei ubique est lumen et lucerna. Sed verbum Dei non nisi sequivoco est solus exterior verborum cortex; verus autem sensus una cum verbis habitus, sine dubio omni ex parte est lucidus et habentes illuminat. Ille autem verus sensus sepe est ex se perobscurus, etiam in rebus ex præcepto credendis. E. G. « Verbum caro factum est. Hoc est corpus meum». Utrumque sane est enigma difficillimum, ut circa prius ostendunt heres Arianorum, Apollinaristarum, Nestorianorum, Eutychianorum etc. Circa posteriori, sacramentaria impietas etc. Est ergo verissima Bellarmini explicatio, quod nempe Scriptura dicatur lux et lucerna, non quia facile intelligitur, sed quia intellectu cum fuerit, mentem illustrat. Optime P. Gretserus Witakerus hoc modo respondit pag. 139. Mathematica, et metaphysica, lucerna est, et illuminat. At ubi lucerna ista hominibus luet? num in cassis rusticorum? minime gentium? sed in scholis phiosophorum, et mathematicorum: hic luet, hic illuminat etc. Eadem est ratio in nostro proposito. Est Scriptura lucerna, non quod per se nobis luceat, sed quod quando supra Ecclesie candelabrum posita explicatur, tum nobis luet, tum vera nobis est lucerna. Et sicut sol lucidus est quidem in se nocte, non tamen nobis in hac mundi parte versantibus; ita nisi nobis applicetur et explicetur Scriptura, quantumcumque lucida sit in se, nobis certe lucerna illuminans non erit. Neque hæc vel tantillum luxat aut emervat Amesius, ac proinde nihil probat; ut nec in tertio argumento, nempe: « Apostoli sunt lux mundi; ergo et eorum doctrina, hoc est Scriptura». Resp.: Esto acceptius gratis antecedens non solum de eorum vita et moribus, sed etiam de doctrina, plus tamen hinc non sequitur, quam, eorum doctrinam intellectum illuminare. At replicat Amesius: « Ad Apostolorum munus pertinebat etiam, omnem operam navare, ut eorum doctrina intelligatur» I Cor. III. 2. et in illa parte sui numeris erant etiam lux.» Resp.: Dedit sine ullo dubio Apostolus « lac-

parvulus in Christo», quia solidorem doctrinam non poterant capere eo tempore Corinthii; sed quomodo hinc sequitur, debuisse Apostolum in omnibus suis Epistolis merum lac præbere? et non immiscere plurima « intellectu difficultia», que satis erat capi a Ministris Ecclesiarum, ad quas dabantur ea Epistole? Juxta Amesium definit munera suo Apostolus: qui secus ac ipse proficeret I Rom. XIV. « Debitor fuit tantum insipientibus». Sed pergit sive argutari sive ineptie ex II Cor. IV. vers. 3. « Si opportum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est». Ergo saltem ea, « qua intellectu necessaria sunt ad salutem, apertissime in Scripturis proponuntur; quia sine intelligentia doctrina Scripturarum nulla est cognitio aut fides in Christum. Apostolus ista conjugit, Bellarminus disjungit». Resp.: Est hoc enthymema prorsus enerve, ne firmiter adjecta probatione, in qua sophistice luditi in ly « doctrina Scripturarum»; que si materialiter et specificative sumatur, vera quidem est, sed ad rem non facit: si vero formaliter et reduplicative, pro doctrina scilicet Scripturæ, quatenus scripta, et non tantum orali traditione ab Apostolis accepta est, sumatur; plane falsa et heretica assertio est. Quis enim dubitet, non modo omnes illos, qui crediderunt Apostolis predicantiumibus sine scripto; sed etiam gentes illas, que sine illa Scriptura, fidem in Christum ex sola orali traditione retinebant (apud S. Ireneum lib. III. cap. 4.) habuisse veram de Deo cognitionem? et numquid idem hodie que verifieratur in omnibus fidelibus idiotis ἀναλογίοις?

Th. 10. « Summa totius Scriptura, inquit Amesius, que in præceptis Decalogi, symbolo, oratione Dominicæ, sacramentis consistit, habet in Scripturis apertissima testimonia; ergo Scriptura saltem in necessariis ad salutem est apertissima». Resp.: Neg. anteced., quod probare ne conatur quidem Amesius, adeoque principium petit. Optime dixit Bellarm.: Si tam clara testimonia extarent de omnibus istis, tum omnes controversiae essent finite. Nec enervatur hoc ab Amesio dicente: « Quasi perversi homines non possint controversie movere de rebus claris»? Non certe possunt de rebus apertissimis, et serio. Quis unquam haereticorum admisso Evangelio negavit: Mariam esse matrem Jesu? Hunc natum in stabulo Bethlehem? flagellatum? crucifixum? etc., ade-

que falsum est, quod Witakerus siebat. « Nil adeo perspicuum esse in Scripturis, de quo non aliqui dubitarent». Ostendatur, quis de istis dubitari? Similia apertissima testimonia in Scripturis extare de consubstantialitate Verbi et Spiritus sancti, de unitate personæ Christi, de sacramentis essentiâ, numero, effectu, etc., quis nisi delirus dixerit? Est igitur ingens disparitas inter ea que utrumque aperte in Scripturis ponuntur, ut juncto Ecclesie sensu, facile secundum generalem quamdam notionem concipiatur a fidelibus, possint tamen a contentioso perviciacique errore in alium sensum torqueri (uti fit a Sacramentariis in verbis *Hoc est corpus meum*); ac inter illa, que apertissime expressa sunt, ut nequeant negari, semel admissis verbis ut divinis. Sed replicat Amesius: « Dixit antea Bellarm. præcepta Decalogi facilime intelligi: pro imaginum tamen cultu disputat postea contra expressa verba secundi præcepti». Resp. Si admittatur ille, quem Amesius supponit secundi præcepti sensus (de qua infra, ubi de cultu Imag.), dicendum est, illam partem 2. præcepti, non esse de lege morali et naturali, universaliter omnes etiam nunc sub lege Evangelica constringente, sed peculiari populo Hebreo, cui ob nimiam proritatem ad idolatriam, id vetabatur. Porro effatum illud Bellarmini de facili intelligentia Decalogi accipiendo est de aliqua minus distincta notitia, qua nempe cuivis terminos bene apprehendenti facile sese ingerit. Nam sensus etiam litteralem magis internum vulgus Hebraeorum non penetrabat. E. G. in quinto præcepto etiam veterani in proximum etc.

Th. 11. ait Amesius: « In nov. Test. Scriptura est aperta, que in Veteri erat clausa». Quid hinc conficitur? sive plusquam Amesius probare intenderat; nempe, non modo ea « qua intellectu necessaria sunt ad salutem», esse in Scripturis Nov. Test. apertissima, sed etiam omnia alia in Nov. Test. esse clarissima. Imo hinc quoque adversus Amesium sequeretur, in Vet. Test. Iudeos nihil intellexisse de fidei mysteriis, cum adhuc fuerit Scriptura clausa. Verissimum ergo sensus illius « libri clausi» Is. XXIX. vers. 11. et « aperti» Apoc. V. vers. 8. est, quod in Vet. Test. non solum sententia seu sensus Scripturarum, sed etiam mysteria Christi non intelligebantur, quia omnia tecta erant figuris; at in Nov. Test. quia Christus implevit figuras et prophetias, et si multi non intelligent sententias (seu sensum litteralem) Scripturarum, intelligent tamen ipsæ mysteria Redemptoris etiam rustici et mulieres. Frustra cavillando expludit hoc verissime dictum Amesius, dum ait: « Quasi fieri ullo modo possit, ut qui intelligit res ipsas, non intelligat sententias illas, res declarantes, in lingua nota enuntiatas!» Numquid hoc usi venit in dies? Credit fidelis? Credit fidelis idiota (sic aliquo modo et confuse intelligit) Deum esse trinum in personis; secundum personam, seu Filium humanum assumpsisse etc. Propone idem per verba Scripturae; et videbis, cum (nisi constet esse verba DEI) potius negatur quam assensum; certo suspensuram saltem assensum, quoque ostendatur, Scripturarum sententias cum Symbolo verbis coincidere. Unde merito P. Valerianus Magni Capucinus in regula credendi acatholicon provocavit ad experientiam ingenuissimorum Gentilium, sub gravis pena sponsione, si quis mysteriorum fidei expers legerit textum SS. Bibliorum in lingua sibi bene nota, indeque sine interprete et manductore, articulos fidei præcipios in Symbolo contentos, marte proprio intulerit.

Th. ult. sic arguit Ames.: « Patres prime Ecclesie sive Commentariis legerunt Scripturas. Quorum ergo nos?» Resp. Primi Patres adiere Commentaria viva, id est, Apostolos et eorum discipulos; postea copierunt Commentaria scribere SS. Justinus, Irenæus, Clemens Alex., Heraclitus, Melito, Pantænus etc., omnes Origene antiquiores; ut proinde fallat vel fallatur Amesius cum suo Rhenano, dum confidenter assenserunt: «Origenem primum glaciem scidisse in enarrandis Scripturis etc.». Neque vero opus erat, ut « singulis adeuntibus Apostoli Commentaria tradenter in integros libros; aut omnes Pastores adirent Apostolos» (ut Amesius cavillatur). Sicut enim discipulis Hippocratis et Aristotelis, ipsi tales tantique magistri commentariorum loco fuerunt: ita et apud nostros primos illos doctores, Apostoli commentariorum vicem obibant; ex quorum ore et recenti relatione veritatem ubertim haurire poterant, aut si ipsis absentibus dubium oriebatur, facile per litteras a legatos soluto peti poterat, ut factum Act. XV. vers. 2. Porro etsi « certissimum» sit « fuisse scripturae, (viventibus scil. Apostolis), quando Scriptura legebantur sine commentariis»:

falsissimum tamen est (quod asserit Amesius), «fuisse etiam tempus, quando difficultus intelligebatur propter commentator», ab Ecclesia approbata; nam de Lutheranorum et Calvinistarum verbosissimis facile et vere admittitur Amesii pronuntiatum? quo cum in immensum exorerent, ut integras bibliothecas repleant, ad nihil amplius deservint, quam ad coargendum illustre mendacium omnium novatorum, ac in primis ipsorum commentantium.

Cum Amesianus hactenus excusis fere coincident quae profert Gerhardus lib. II. art. 1. cap. 3. ubi pag. 220. observatu digna occurrit sycophantia, qua ait: «Bellarminus sui oblitus lib. IV. de Verbo Dei cap. 11. responsurus ad locum S. August. lib. III. contra Maxim. cap. 44: Nec ego Nicenum etc.» Dicit: Augustinum haec protulisse, quia de illis questionibus existabant clarissima testimonia in Scriptura, que sine dubio anteponenda sunt omnibus Conciliorum definitionibus. «Jam vero contra Maxima questione movebatur de Trinitate, ex qua Bellarminus obscuritatem Scripturam colligere volebat lib. III. cap. 1. ubi inter summa mysteria in Scripturis tradita numeral SS. Trinitatis dogma.» At verba Bellarmini loco illo cit. tam sunt perspicua, ut credi non possit, Gerhardus ex stupore aut inadvertentia sic errasse, sed quod ex mero fallendi studio, id quod Bellarminus de Donatistis et Ecclesia dixerat, violente et falsarie ad Maxim. Arianum et SS. Trinitatis dogma detorserit. Ejusmodi fraudibus ita secat ista Gerhardino testimoniorum colluvies, ut illis expurgandis vix ullus Hercules sufficeret viudatur.

In disp. 2. th. 12. probare contendit, «Bellarmineum Lutheranæ de Scriptura perspicuate confessionis suffragari. I. quia sic scribit: «Præcepta Decalogi cum sint naturalia, facilime intelliguntur. Et: in nov. Test. mysteria redemptio etiam rustici et mulieres intelligunt. Ergo ad minimum principia doctrina Christiana capita in Scripturis perspicue sunt exposita». Resp.: Nego conseq. ut patet ex dictis contra th. 44. Amesii. — II. Idem probat ex Clementis Alex. verbis, que Bellarminus approbando citarat: Nullis celatum est verbum: lux est communis, omnibus illucescit hominibus; nullus est in verbo Cimmerius. «At, inquit Gerhardus, si nullus est in verbo Cimmerius (et quidem in verbo scripto, de quo Clemens

loquitur) quomodo Scriptura in necessariis erit obscura?» Resp.: Bellarminus ex Clemente aliisque Patribus ibi ex instituto probat contra Calvinistas, omnibus etiam Gentilibus dari gratiam sufficientem, ut salventur, et media generali pro omnibus. Quid hoc ad perspicuitatem Scripturae. De hac certe esse manifeste falsa Clementis assertio.

Denique th. 14. ad argumentum Bellarmini (Tot Scriptura versiones, tot interpretationes etc. quid alius clamant, quam Scripturam esse ambiguam et obscuram?) respondet Gerhardus verbis Bellarmini lib. I. de Bapt. cap. 12. §. ult. Non potest dici locus Act. xix. ambiguus, quia heretici non convenient in eo explicando etc. Si ambigua essent omnia loca, in quibus (heretici) aliqui non convenient, nihil ex Scripturis probari posset etc. Sed Gerhardus aperte cavillatur. Nam hic locus Act. xix. est planissimus, et sine ulla ambiguitate a SS. Patribus et Catholicis semper intellectus de Baptismo Christi, quem accepterant 12 viri, qui ante erant baptismi Joannis tincti. Lutherani vero quia suo novo errore clares adversari vident sensum ejus obvium et genuinum, violenter detorquent facile in decem diversos sensus, ob quo merito non censetur loca illa vere ambiguus et obscurus. Obtruncat ergo Gerhardus seipsum, non Bellarminus. Est hic sane illustrè specimen hereticorum Lutheranorum, qua clarissimus S. Scriptura verbis sepiam errori suo velando affundit. Addendum praedicti argumentum illud H. Conringius, quo ante 7. annos credebat universam Pontificiam Ecclesiam veluti fatali ariete funditus concuti. Est vero tale: «Quidquid non est perspicue propositum, ita ut omnes hanc difficulter queant percipere, illud non habet vim legis, sed Rom. Pontificis infallibilitatis (idem est de omnibus fidei articulis qui credunt necessarii sunt ad salutem), non sunt ita perspicue propositi juxta Pontificios. Ergo non habent vim legis»; quod tamen non admittent Pontifici. Resp.: Major illa universaliter et confuse sumpta est sine dubio falsa ut in Examine suo postea Conringius agnotit, et restrinxit ita: «Quidquid non est perspicue propositum ita, ut ab omnibus prudentibus, quos intendit legislator obligare, possit facile intelligi (imo actu intelligatur), illud non habet vim legis completam, respectu scilicet illorum». Jam bene subsumitur: Sed articuli fidei non ita perspicue propositi sunt in

S. Scripturis, ut omnes possint eos facile inde intelligere; ergo S. Scriptura (etiam quod articulos creditu necessarios ad salutem) non habent vim legis completam et in actu secundo, respectu omnium quos divinus legislator remote obligare intendebat ad legem evangelicam. Quia conclusio uti est verissima, ita nec tantillum juvat causam Neo-Evangelicorum, necculatenus probat SS. Scripturarum perspicuitatem apertissimam in articulis ad salutem creditu necessariis. Videatur Examen Exam. Conringiani interrog. 2.

Ad CAPUT III.

Questionem principalem Bellarminus hoc cap. ita proposuit. Num Scriptura interpretatio ab uno aliquo visibili et communijudice petenda sit? an uniuscunus arbitrio relinquenda? Dispicet hoc Amesius, qui ait: «Statum questionis ista verba involunt, non declarant. Nam I. nemo quisquam nostrorum scripsit, dixit, aut cogitavit unquam, interpretationem Scripturæ uniuscunus arbitrio esse relinquendam. Quidam, Amesii, anno Martinus Luthers avus vester, Joannes Calvinus parens vester, Melanchthon, Brentius, Kemnitius, etc., fratres vestri, non sunt «Quisquam vestrorum?» Si dicta illorum, que Bellarm. adduxit, non convenient intentum (etsi non videam, quis alius illi sensus probabiliter affingi queat), quidni id prestabit integer bellus a Luthero Wittemberg anno 1523. cum haec inscriptione editus: De jure et potestate Christiana Communitatis, omnem doctrinam judicandi, et Doctores vocandi, constitundi, destinandi etc. Numquid inter caetera portenta etiam hec ibidem leguntur: «Christus admitt Episcopis, Doctoribus, et conciliis, jus et potestatem judicandi doctrinam, eamque omnibus tribuit et universis Christianis in communi». Et ne putaretur loqui de omnibus copulative, non vero etiam de singulis disjunctive acceptis,clare se alibi explicat, et in lib. de Inst. Ministris Ecclesiæ tom. 2. lat. Witteb. sic apertissime loquitur: «Est Christianus; ergo habet Spiritum sanctum, ergo est index omnium, Quivis Christianus habet Spiritum S. ergo docetur omnia a Spiritu sancto; ergo omnia judicare potest. Uenatio docet illum omnia; ergo iudicis officio rite fungi potest, Christianus est certus, quid credere debeat, et quid non credere

§. UNICO.

De sensibus Scripturae Sacrae.

De his prænolavit Bellarminus I. hoc proponit esse sacrae Scripturae, quod sapientiæ continet duos sensus, litteralem et spiritualem, secundum illud I Corinth. x. vers. 41. *Omnia in figura contingebant illis, ad correptionem nostram.* Negat (hoc Amesius, et ait: «Significatio illa locorum Scripturæ, qua respiciuntur typi, et res typis adumbrante, non continent duplice sensum verborum, sed unum sensum verborum, et aliæ typorum, qui cum ad alias res significandas accommodantur, secum ferunt verba quibus explicantur. Pontifici contendunt, unum et eundem cultum in imagine et exemplari terminari. Quidam igitur etiam unus idemque secessus verborum ad typum possit referri, et ad rem typi adumbratam, 2. Quamvis proprium sit. Det, res gerendas

ordinare ad alias res certo futuras præsignificandas: ut ipsa tamen significatio quorundam verborum, et ad rem representantem et ad representatam simul referatur, tam vulgare est, ut etiam in iudicis scenis quotidie fiat. 3. Apostolus I Corinth. x. vers. 41. nihil agit de typicis representationibus, sed ut Bannez in Thom. part. 1. quest. 4. art. 10. recte explicat, dicit in figura ipsius contigisse supplicia, id est, in exemplum nostrum: « Si tamen concedatur, Apostolum ibi de typica ratione rerum gastrorum loqui, quid hoc ad typicum, spiritualem ac mysticum sensum verborum, præcipue illorum, que habent alium sensum litteralem? sed quid ab Abulensi observavit in II Matth. quest. 57. et in XIII Matth. quest. 38», mystici sensus isti, sunt fictio[nes] concionatorum, « idecirco ficta etiam convenient ipsi[us] probationes ». Respondeo: Quod dudum observavit P. Gretserus pag. 176. Calvinistam Strandum, « dum spirituali[m] sensum oppugnat, eundem confirmare ». Idem hic Amesius agit. Si enim in illis, que prius Apostolus de « Iudeis ex Agypto per desertum peregrinantibus » commemorat, sunt veluti typi et imagines, unde videamus, quid fugere, quid sequi debeamus; ergo res illae prius gesta, et postea litteris consignatae, significant tropologice. At tropologia pertinet ad sensum spirituali[m]; ergo etiam juxta Calvinistas datur sensus spirituali[m]. Rursus significatio per ipsas res facta, non est sensus litteralis; (cum res non sint litteræ); ergo ille res habent sensum seu significatiō[n]em spirituali[m]. Præter hunc autem datur ibidem etiam sensus litteralis in illis verbis: « Scripta sunt autem ad corcriptionem nostram ». Ergo habemus ibi duos diversos sensus. Nec evadit Amesius, cum ait: « Sensus typorum non esse sensum verborum »; id quippe tantum verum est, quatenus res illae significabant, non autem quatenus eadem sunt in litteris relatae. Ut sic enim continent illa verba sensum spirituali[m] tropologicum. Nec eum juvat doctrina Catholicorum de cultu, qui similiter tendit in exemplar (per se, absolute et directe); et in imaginem (per accidens et indirecte). Hoc enim optime fieri suo loco ostendetur: hinc tamen non sequitur, unum eundemque sensum verborum posse referri, ad typum pariter et rem typo adumbratum. Disparitas est, quia cultus unicuius est, qui diversimode terminatur ad utrumque, sicut cum amo proximum

proper Deum, at hic significatio distincta est, una litteralis, que immediate e verbis, altera spiritualis, que e rebus gestis per verba expressis indicatur. Unde corrunt etiam cetera. Bannez revera idem dicit quod ibidem Vasq. et alii, qui nobis plane consentiunt. Ut denique verum sit, quod cum Abulensi etiam dicit P. Arriaga in Proem. 1. parte de nonnullis mysticis sensibus a Concionatoribus excogitiatis; quid tamen hoc facit contra allegorias et alias mysticas sensus, ex communis SS. Patrum sensu intentos a Spiritu sancto? quales sunt illi, qui clarissime ab Apostolo indicantur. Gal. iv.

2. Ex communis sensu SS. Patrum et Catholicorum omnium docet Bellarmus spirituali[m] sensum esse triplicem: *Allegoricum*, cum aliiquid significatur in Nov. Testam. ad Christum et Ecclesiam spectans; *Tropologicum*, cum aliiquid significatur, quod pertinet ad mores; *Anagogicum*, cum vita eterna significatur. Haec uno flato disjicit Amesius inquietus: « Absurdum plane est, triplicem facere sensum mysticum, quia tria mysteria significentur ». Et cur? « quia sic centuplex erit sensus litteralis, quia centum res variae per literam significantur ». Nempe cavillator iste Calvinianus plus sapit, quam Doctores sanctissimi Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Thomas, cum universa Ecclesia Christi. Cur enim vero sit *absurdum plane*, sicut, quia communiter scripta et libri (præsertim historici) in hoc convenient, quod etsi res diversissimas significant, tamen quia verba ad significandum adhibita non aliud, quam quod immediate pro se ferunt indicant, sensus ille vocatur generaliter historicus; ita quia plurima Veteris Testamenti Christum et Ecclesiam significant, merito sub hac universalitate omnia illa Scriptura loca dicuntur continere sensum allegoricum, et sic de ceteris. Ipse Apostolus Gal. iv. v. 24. satis clare pro et cum Catholicæ doctrina stat, dum illa, « quae de Agar et Sara, de Ismael, et Isaac, de duobus Testamentis, etc., » aperte alii refert, quam ad id, quod verba immediate significant, imo reflexe ait, ea esse per allegoriam dicta. Et quid verbi opus est? numquid continentur in eo loco, et passim alibi allegoria, tropologia, anagogia? Quidni ergo in tot classes apte dividantur omnes significatus mediatis, seu sensus mystici? Sed Amesius plus credit suo Witakero, quam hic Apostolo.

3. Ait Bellarmus. non esse improbabile, interdum plures litterales sensus in eadem sententia reperi. Idem olim S. Augustin. saepius docuit, ac præcipue lib. xii. Confess. cap. 20. 27. 28. ubi inter ceteros sensus adfert tres illius loci Genesios: *In principio creavit Deus celum et terram*. Sed nimirum impie blasphemavit S. Doctor (immo et Apostolus Act. xiii. v. 33. Hebr. i. v. 5. et v. 5), si Amesius Calvinistus credimus. Sie enim inquit: « Si vari sunt sensus litterales unus et ejusdem loci Scripturae, tum aquivocatio in Scriptura inventur; quod quamvis non possit a blasphemia excusari, a Pontificis tamen quibusdam », quo inter S. August. primum obicit locum, « affirmatur ». Blasphemat hic Calvinista quod plane non intelligit. Non enim quia nonnulla Scripturae verba variis sensibus etiam legitime et genuine possunt exponi, idea fallit illa ant fallitur; sed potius tunc vel maxime largiter nos docet. Longo alia ratio oraculi Delphici, similiimum ambiguorum Demonis responsorum, qui de eventu rerum ancipites, ejusmodi amphibologias quasi necessario captarunt, ut quidquid evenisset, predictum fuisse videretur. Porro rectius hanc criminationem in suos gregales contorsint, qui in quam variis sensibus (eosque erroneos, aut hærediticos) sacrae paginae verba detorquent, illustri paradigmate constare potest ex dictis ad caput precedens. Quamvis et solum illud hoc est corpus meum, sufficere queat.

Ad CAPUT IV.

Mirum est, Gerhardum in haec quæstione gravissima, et quasi peremptoriæ et capitali (de Justice Controversiarum) plane silere, et tacite herbam Bellarmino porrigit. Amesius conatur elidere, vel potius eludere: sed frustra, cum pleraque convincant intentum, nempe: Cum debeat Scripturae exponi eo Spiritu quo facte sunt, hoc est Spiritu sancto II Petr. i. v. 20. Spiritum illum Scripturam interpretantem certò inveniri in Ecclesia, id est, in Concilio Episcoporum confirmato a summo Ecclesiæ totius Pastore, sive in summo Pastore cum Concilio aliorum Pastorum. Bellarminus ad hoc evincendum, hoc cap. præcipue argumentatur ex Exod. xviii. v. 13. Deut. xvii. v. 8. et seqq. II Paral. v. 10, cuius vis sic fere explicatur: Deus præcepit Hebreorum Synagogæ in rebus sacris et religiōnis, judicem supremum visibilem, infallibilem. Ergo multo magis Christus dilecta sue Ecclesia in terris militanti. Argumentum

tum hoc tam clarum, quam breve, mirifice torquet Novatores, ut quo se tuto vertant, hactenus non invenerint. Consecutionem, cum a minori ad maius validissime procedat, rejicere vix ausint, nisi frontem omnem decoxisse videri velint. Quomodo enim negasset Deus veritati, quod umbras indules? Anne Christus Ecclesiam charitate perpetua sibi desponsandae non praestaret, quod Synagoge repudianda presriterat? cum presentem illi per totum orbem diffundenda, ubi in variis linguis, nationibus et institutis, plures gravioresque oriturae erant de fide et religione lites, multo magis esset necessarium. Nec verisimiliter confugere ad invisibilium judicem et caput queunt, cum idem pari facilitate et falsitate de Synagogae principe diceretur. Unde non consequentiam, sed antecedens, vel ex toto, vel ex parte saltem negare solent. Summa effigiorum fulgurum Amesii haec est. 1. ait « locum Exod. xviii. vers. 13. ad Scripturam interpretationem nihil omnino spectare: nam Scriptura nullatum tempore existabant, teste Bellarm. cap. 2. huji libri ». Sed quid hoc ad rem? Numquid poterat etiam necdum existantibus Scripturis nihilominus oriri quaestio de fide et religione? 2. ait: « Moses tunc extraordinario munere fungebatur ». Sed hoc ait tantum; nec potest probari, quod fuerit ratione munera, et non tantum ratione successoris extraordinarius. Quod de « consilio Jethronis» mox subjicit, multo minus ad rem facit, cum certissimum sit, et si Moses partitus sit labore cum iudicibus inferioribus, tamen reservasse sibi causas graviores, religionis praesertim, quis dubitet? 3. ait « Deuter. xvii. vers. 8. et seqq. non agi de interpretatione Scripturae, sed de iudicio inter eadem et eadem, id est, de questionibus facti. Item, non agi ibi de sacerdotibus tantum, sed et de iudice civili, vers. 9. et 12. Rursus, agi de iudicio ex loco tabernaculi, ubi fuit Deus consulendus. II. Pardip. xix. vers. 10. ait recte distinguere officium Pontificis ab officio regis: id vero nihil ad Scripturam interpretationem spectare ». Sed futilia hec esse, et potius corroborare quam elidere vim argumenti nostri, patet 1. quia si Deus constituit summum de cede, de plaga, de lepra, etc., Judicem, qui audiendi simpliciter esset, pœna mortis contumacibus proposita, quanto magis ecclesiastica, et littera de religione per illum dirimi voluit, graviores utique illis, et sine comparatione no-

centiores? 2. Immediate illa verba Deut. xviii. vers. 5. præcesserat sermo de idololatria interficiendo. Numquid hic poterat oriri ambiguum difficileque iudicium, an reus ille vere commiserit idololatriam, haeresim, blasphemiam? nec modo de ipso facto, sed sensu verborum legis. Hoc ergo casu vel potuit Summus Pontifex de eo decernere, et verum legis sensum, cui omnes acquiescerent, expondere, et sic habetur intentum. Vel non potuit? ergo frustra fuit tribunal hoc supremum, si non potuit graviores causas expedire, cum faciliores proum esset, decidi a pedaneis. 3. Etsi gratia demus, non fuisset difficile iudicium, nec nisi de stilleidiis, cloacis, cade, furtis etc. facilius aut omittendis: poterat tamen tota lis tandem devolvi ad veram legis intelligentiam, quæ subinde non erat adeo perspicua. Ergo vel hanc potuit dirimere iudex supremus, et sic habetur tribunal de « credendis »; vel non potuit: ergo nec potuit ferri sententia de « faciendis » juxta legem. Si diuersi, potuisse ferri sententiam, que tantum imperaret executionem operis externi, licet cunctum aceriter intellectu de vero legis sensu: at huc evasio manifeste precluditur verbius Deuter. vers. 10. *Facies quodcumque dicierint, sequerisque sententiam, etc.* Quomodo enim facit omnia, et discit a Sacerdote non facienda superbiens, qui sensum suum privatum iudicio summi Sacerdotis antetur? Ad haec quid si ille proprii cerebri homo dixisset, expositionem legis a Summo Pontifice profectam manifeste divinae legi contraire, et se quidem indicatae præstirum credere tamen firmiter, se contra legis præscriptum damnari: qui hunc auderet dicere nec superbium nec contumacium, adeoque eximere ab illa communione vers. 12. *Qui autem superbierit, notens obediere Sacerdotis imperio, morietur homo ille?* 4. Juxta illud II. Paral. xix. vers. 41. Summi Iudaorum Pontifices præsidebant in his quæ ad Deum pertinebant. Ergo vel præsidebant in iudicio de Fide et Religione, vel haec non pertinebant ad Deum. Hoc posterius nemo nisi impius, et blasphemus dixerit; ergo admittendum prius. Nec declinabat hoc telum, si cum Calixto, Corningio, etc., dixeris: « Esto fuerit iudex in illis Summus Pontifex, at non ideo fuisse hunc erroris immunem, cum in cibibus quoque controversiis tenentur sententia supremi iudicis, etsi is revera erraret, acquiescere ». Resp.

enim, longe aliud esse in questionibus de justitia, similibusque agibilibus, aliud vero in questionibus de speculativa veritate. In prioribus sufficit ferre sententiam, que hic et nunc omnibus pensatis censemur formaliter justa et honesta (habet enim practicam veritatem iudicij); at in controversiis fidei numquam habetur « veritas iudicij », nisi hoc etiam materialiter cum re ipsa consentiat. Fuit ergo Hebraeorum Pontifex in ejusmodi questionibus etiam indefectibilis; tum quia rationali illo vaticino erat instrutus, cui Urim, et Thummim, h. e. « Doctrina et Veritas » inscripta visebatur (ut etiam indicat Ames. th. 6. num. 3). Tum quia si fuisset fallibilis, postulantes informationem de veritate, non accipiebant tuto ab eo iudicium veritatem, quod tamen promissis videtur Deus Deuter. xvii. vers. 9. Tum, quia incredibile videtur, Deum visuisse sub pena mortis omnes acquiescere falsa sententia, (quod esse grande inconveniens agnoscit etiam G. Calixtus). Nec obstat, quod Matth. xxvi. vers. 66. inique pronuntiarit Caiphas de Christo, quod reus sit mortis. Quid enim mirum delirasse, tunc Summum Pontificem, cum Synagoga agorizans, mox exspiratura cum vivifica morte verissimi Summi Pontificis Iesu Christi? 5. Amesius, etsi in omnem partem quiescerit effugia, videtur tandem th. 6. num. 4. agnoscere « legem expressam in Vet. Test. da Sacerdotibus, et Judicibus Summis in certo loco: sed de Rom. Pontifice, aut, nullam legem habemus ». Verum haec responsio est omnium subditorum perdiuimus, nec tantillum luxat vim argumenti nostri, a minori ad maius.

Testimonium ex Eccl. xii. vers. 11. 12. petitum bene defenditur a P. Gretsero pag. 1250, sed non urgeo, quia etiam aliqui Catholici per « unum Pastorem » intelligunt Deum vel Christum.

Ex Aggei et Malach. cap. 2. ait Bellarmus, non esse privatorum iudicare de sententiis legis Domini, sed Sacerdotis, qui cum sit Angelus, h. e. « nuntius Dei », Amesius th. 8. ad hoc nil aliud responderet, quam: « Quis negat? » Bene est! Vel ergo plane acquiescit Bellarmino, et deserit pessimam suam causam; vel si tantum partielam, et non integrum sententiam Bellarmi profiteatur se non negare, numquid cavillatur, et impostorem agit?

Ad CAPUT V.

Argumenta ex Nov. Test. desumpta, quibus Bellarminus, visibili controversiarum judicem adstruit, et que Amesius inani conatu enervare conatur, strictissim sequentia: 1. Matth. xvi. vers. 19. *Tibi dabo claves regni etc.* Per « claves » non solum intelligitur potestas solvendi a peccatis, sed etiam ab omnibus aliis impedimentis, que nisi tollantur, non potest intrari in regnum celorum, siquidem promissio generalis est, etc. Excepit Amesius 1. « Nihil hic dici de Concilio Episcoporum ». Expresso, esto! implie, negatur. Quidni enim sub Pastore Pastorum etiam intelligentur Episcopi famam ejus assessores et consiliarii? 2. « Nihil agitur de singulari aliquo successore Petri, aut summo Pastore ordinario ». Sed quomodo hoc probat? Non facile monstramus oppositum illo solemni arguento, quod haec enim contra Helmstadienses statit inconcussum: Quicunque fidelis, et prudens propter gregem perpetuo conservandum pollicetur pastorem unum, visibilem, ordinarium: is etiam instituit pastorem perpetuum; at Christus illis verbis Matth. xvi. vers. 19. *Tibi dabo claves etc.* Luc. xxii. vers. 32. *Conferma fratres tuos, etc.* Joann. xxi. vers. 17. *Pasc oves meas:* propter ovile suum visibile usque ad consummationem saeculi conservandum, instituit Pastorem unum visibilem, ordinarium. Ergo etiam perpetuum. 3. ait: « nil hic proprius dei de Scripturis, sed de peccatis, ut explicatur Matth. xxviii. 18. 19. Joann. xx. 21. 22. » Resp. Haec est pura puta principi petitio. In his duobus locis loquitur Christus omnibus Apostolis, ac per eos omnibus sacerdotibus; in primo, solo Petro. 4. ait: « Si per » quidquid solveris, intelligatur interpretatio Scripturae, tum etiam per, quidquid bigaveris, necessario etiam debet intelligi Scriptura obscuratio, ita ut haec etiam ad officium Petri spectaret. Resp. Esto! nihil equidem in eo consequente absurdum est, si recte intelligatur; nempe, ligatos eos omnes mansuros ignorantiae tenebris, qui Petri manus non agnoscent aut spernunt. Itaque sic ut sol nocte abscessu suo obscurat aerem ex se tenebrosum, ita qui Sedi Petri non adherant, aternis tenebris capti tenebuntur.

2. Probat Bellarm. ex Matth. xviii. vers. 47.

hæretici (uti et alii graviter peccantes) si moniti non se emendaverint, sunt ad Ecclesiæ, id est, Pastores, deferendi. Hos autem qui non audit, debet esse ut ethnicus et publicanus; et consequenter Pastorum debet esse ultimum judicium etc. Nimirum falsum est petitum denuo principium, cum ait Amesius: « Per Ecclesiam ibi non intelligi Pontificem Rom. cum concilio ». Cur vero non? hi enim representant Ecclesiam; immo et supremus Pastor solus; sicut totus homo dicitur ratiocinari, et loqui per caput suum. Et omnis delatio hæreticorum et damnatio auctoritative debet tandem nisi potestate infallibili Scripturas interpretandas. Ut enim recte quod hoc dixit G. Calixtus: « Si sit error obnoxia sententia, nil refert a quo ea procedat. »

3. Prob. ex Matth. xxii. v. 2. 3. Si illi audiendi sunt, qui sedent super cathedram Moysis, quanto magis audiendi sunt qui sedent in Cathedra Petri, immo Christi? Objicit Amesius 1: « Dicent igitur Pontifices et Sacerdotes Iudeorum, nominando eos Pontifices et Sacerdotes, sed solum sub nomine Seribarum et Pharisœorum, ne videatur reprehendere Cathedram et Sacerdotium, et ut intelligamus, semper dehinc honorem Sacerdotio, et si forte persona sit minus bona etc. », arguit, inquam, hoc Amesii et libidinem contradicunt, et « arrogantium, qua S. martyri Cypriano suum praefestum, ob rationes nullius momenti. Nam 1. esto, Prophetæ Vt. Testam. id non observavit, numquid ideo non majoris faciendum Christi et Apostolorum exemplum, contra quod ex universo Novo Testam, nullam instantiam proferre potest? 2. Coiusecumque fuerint perfectiones et honoris nomina Scribe et Pharisæi, nullam hi ut tales habuere auctoritatem et jurisdictionem, qualiter habebant in cathedra Moysis sedentes; sicut theologi et religiosi hodie, quantumcumque sapientes et sancti, licet ingenti essent numero, non pollerent ideo auctoritate irrefragabili, qualiter in exponentibus Scripturis Doctor maximus, sanctus Hieronymus, in S. Damaso Papa venerabatur. 3. Sacerdotes maxima ex parte fuisse Pharisæos dicit, sed non probat Amesius, et quamvis (ad Calendas grecas) id probaret, nil inde conficeret.

4. Prob. Joan. ult. vers. 17. dixit Jesus Petro: « Pasc oves meas, doctrina scilicet salutari, que talis esse nequit, nisi sit infallibilis. Amesius ait, hoc modo: « Omnes quorum officium est pascere oves, fore infallibilis judices controversiarum ». Respondeo: Neg., sed tantum eos quorum est pascere omnes Christi oves, nempe ipsos etiam ovium Pastores, qui et ipsi sunt oves Christi, ac proinde etiam Petri.

qui contraria blasphemiam defendant». Respondeo: Hoc postremum est Calvinistica calumnia. Nominetur vel unus scriptor probatus. Prius est verum, sed nihil ad rem facit. Nam privilegium illud ἀναγνώρισε; in cathedra Moysis non nisi usque ad Christum durare debebat. Unde ipsi Christi jam exhibito, tamquam unico, vero summo Sacerdote totius generis humani, cessavit illa infallibilis assistentia Spiritus sancti, et quidem paulatim, ut bene observat Beccanus in Manual. lib. I. cap. 5. num. 47. et seqq. Quod addit deinceps Amesius, non esse notatum dignum, quod cum S. Cypriano Bellarm. dixerat esse notatum dignum, nempe: « Dominum Jesum et Apostolos, nunquam in tota S. Scriptura reprehendere Pontifices et Sacerdotes Iudeorum, nominando eos Pontifices et Sacerdotes, sed solum sub nomine Seribarum et Pharisœorum, ne videatur reprehendere Cathedram et Sacerdotium, et ut intelligamus, semper dehinc honorem Sacerdotio, et si forte persona sit minus bona etc. », arguit, inquam, hoc Amesii et libidinem contradicunt, et « arrogantium, qua S. martyri Cypriano suum praefestum, ob rationes nullius momenti. Nam 1. esto, Prophetæ Vt. Testam. id non observavit, numquid ideo non majoris faciendum Christi et Apostolorum exemplum, contra quod ex universo Novo Testam, nullam instantiam proferre potest? 2. Coiusecumque fuerint perfectiones et honoris nomina Scribe et Pharisæi, nullam hi ut tales habuere auctoritatem et jurisdictionem, qualiter habebant in cathedra Moysis sedentes; sicut theologi et religiosi hodie, quantumcumque sapientes et sancti, licet ingenti essent numero, non pollerent ideo auctoritate irrefragabili, qualiter in exponentibus Scripturis Doctor maximus, sanctus Hieronymus, in S. Damaso Papa venerabatur. 3. Sacerdotes maxima ex parte fuisse Pharisæos dicit, sed non probat Amesius, et quamvis (ad Calendas grecas) id probaret, nil inde conficeret.

5. Prob. ex Luc. xxii. vers. 32. Rogavi ut non deficiat fides tua: « Igitur cuius fides non plane deficit in tentatione, est infallibilis Scriptura interpres. Sie tot judices controversiarum habebimus, quot sunt fidèles perseverantes ». Ita Amesius impostor, qui omisit subdole illa verba Christi a Bellarmino expresse posita: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Tot ergo sunt judices controversiarum, quot sunt successores ejus, cui verbi citalis, privilegium hoc indefectibilitatis pollicitus est Christus, iuxta interpretationem S. Bernardi, aliorumque sanctorum.

6. Prob. Actor. xv. vers. 28, quæstio gravis et controversa de fide, deferunt ad concilium Hierosolymitanum, non ad privatum cuiusque spiritum; quæstionem autem solvunt Apostoli illis verbis: *Visum est Spiritui sancto et nobis, etc.* Quibus ostendunt, sententiam concilii, cui præcessit Petrus, sententiam esse Spiritus sancti. Nec evadit Amesius, contendendo: « Ab extraordinariis illis interpres ad ordinarios nullam esse consequentiam in iis, que spectant ad certitudinem directionis ». Nam non fuere illi in concilio congregati Apostoli, judices extraordinarii; et si præter ordinarios assentientiam Spiritus sancti legitimis concilii promissam, habuerint alia charismata Spiritus sancti extraordinaria.

7. Prob. Gal. II. vers. 1. 2. Paulus ascendit Hierosolymam, ut conferret Evangelium S. Petro, no forte in vacuum curreret; unde SS. Hieron., August., Tertull., etc., diserte affirmant: Ecclesiæ non fuisse credituram, nisi ejus Evangelium a Petro confirmatum fuisset, hoc enim fuisse in vacuum currere. Non autem in vacuum eucurreisset, si nihilominus ei Ecclesia credidisset, etiam si non ostendisset honoratio illo congressu Apostolorum, « se consensum colere cum ceteris Apostolis », ut voluntarie singit Amesius.

8. Prob. ex I. Corinfl. XII. vers. 8 et seqq. habetur: Non omnibus fidelibus dari spiritum interpretandi Scripturas. Et ex II. Petr. I. vers. 20. Omnis propheta Scripturæ proprie interpretatione non fit etc., ergo nullus homo privatus est infallibilis interpres veri sensus Scripturae. Falsum est, quod Amesius ait: « Agi illis locis tantum de interpretatione linguarum ». 2. « Non sequitur, inquit, Amesius, non datur donum interpretandi omnibus; ergo datur Rom. Ponti-

fici ». Resp.: Optime sequitur: Privatis membris Ecclesiæ non datur; ergo capitulatur, unde participant ceteri omnes immunitatem ab errore perniciose in fide. 3. ait, « in textu sequi »: Spiritus distribuit privatum singulis sicut vult; « non ergo », infert Amesius, « alligatur Cathedra Romana ». Resp.: Etsi gratias gratis dataas Spiritus distribuat singulis sicut vult, assistantiam tamen infallibiliter præstat Capitul in bonum totius corporis ecclesiastici, cui id pollicetus est.

9. Prob. ex I. Joan. IV. vers. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus a Deo sunt: quoniam multi pseudo-prophetæ exierunt, etc.* Ergo privatus singularum spiritus non est judec, cum de ipso potius adhuc judicandum sit. Amesius more suo meram principii petitionem, et falsitates tamquam *ἐπόντες* objicit, cum 1. ait: « Omnes fideles debere spiritus probare ex præcepto Apostoli », quod tamen hic unice aut saltem principaliter controvertitur. 2. *Æque falsum est, tradi ibidem vers. 2. et 3. regulam generali probandi omnes Spiritus. Sic enim nullus hæreticus reprobadus eset, modo SS. Trinitatis et Incarnationis dogmata admittat; quod ipsum est Spiritus hæretici etc.* 3. Illustrè paradigmā dat audacissimi verborum sacrorum non interpretis, sed perversoris, dum vult, Apostoli verba ista (*Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex DÉO sunt: quoniam multi pseudo-prophetæ exierunt in mundum*) « manifeste indicare, judicium hoc a singulis pre semetipsi ferendum esse, et non a Pontifice cum ejus concilio expectandum ». Peccarunt proinde juxta hunc Calvinistæ fideles, qui controversias de abrogatione legalium decisionem a S. Petro et concilio Actor. XV. expectarunt: peccarunt fideles omnes, qui a concilio generalibus decretis, ut infallibilitate secuti sunt: debebant enim singuli pro se ferre judicium de questionibus gravissimis, quas hæresiarum moverant. Numquid haec ratione Amesius, re ipsa interpretationem Scripturae (que hic cum probatione spiritum plane coincidit) cuiusvis arbitrio permittit? quod capitulū initio conceptus verbis perquam præfacte et falso negaverat.

AD CAPUT VIII.

Præter argumenta ex Vet. et Nov. Testam. supra cap. 4. et 5. allata. Bellarmînus, ad demonstrandam necessitatem visibilis controversiarum judicis, probations petuit cap. 6. e præxi Ecclesiæ omnium sæculorum ; cap. 7. e testimonij SS. Pontificum Damasi, Innocentii, Leonis M., Gregorii M., etc., et imperator Constantini M., Gratiani, Theodosii, Marcianni, Valentiniæ etc.; cap. 8. e testimonij SS. Patrum Graecorum et Latinorum etc. Quæ omnia, etiam sine argumen- tis, e S. Scriptura et ratione petitis, cuivis cordato sufficiere merito debent ad explora- dum illum proprii judicij vertiginosum Spiritum, et acquiescendum Pastorum de- cretis. At Amesius facile se ab istis omnibus expedit partim pervertendo, partim reji- ciendo prædictorum sententias. Ait enim : « Ostendi per hanc : Judicia publica de rebus ecclesiasticis, ab ecclesiasticis homini- bus ex votacione publica in Synodi esse tractanda ». Verum cui bono serviet labor et sumptus ille omnis, nisi sententia Synodi tamquam infallibili, fidelium mentes, tam in foro poli, quam foris teneantur acquiescere. 2. ait : « In istis magnam olim fuisse auctoritatem Episcoporum Romæ, propter eorum et Urbis cui præfueri dignitatem », divinitus utique a Christo, non ab Augusto vel Urbe collatam, ut infra monstrabitur. 3. « Quosdam, ait, inter Episcopos Rom., plus nimio sibi arrogasse, et paulatim ostinuisse : que omnia a nobis conceduntur ». Recte dixisset : Quæ omnia a nobis calumniatori- bus flagrantur sine illa probatione. Denique ait : « Illa omnia revera nihil posse de jure probare in Theologia absque Scriptura », nempe juxta phantasmatum Calvinistarum exposita. Quasi vero non sit insolentissima insania, dicere, universalis Ecclesiæ per- petuam proxim, sanctissimos Pontifices, plissi- mos imperatores, sapientissimos Patres omnes simul in tenebris ambulasse, sacre Scripturae repugnasse, solos Lutheri et Calvini catulos esse linceos Scripturarum interpretes !

AD CAPUT IX.

Quæ pro visibili controversiarum judice Bellarmînus in præced. cap. attulera, ea- dem hoc cap. i. alii, ex ratione deducto ar-

gumento confirmat : Non ignorabat Deus, multas in Ecclesia exorturas difficultates circa fidem ; debuit igitur judicem aliquem Ecclesia providerere ; at iste judex non potest esse Scriptura ; quia haec varius sensus recipit, nec potest ipsa dicere, quis sit verus : præterquam quod in omni repub. bene ordinate, lex et iudex distinctas res sint. Lex enim docet, quid agendum : et iudex legem interpretatur, et secundum eam homines di- rigit. Denique de Scriptura interpretatione questionis est ; haec autem non seipsum inter- pretari potest. 2. Neque spiritus revelans unicuique privato judex esse potest : si- quidem ille qui est in te, a me negue videtur neque auditor ; iudex autem debet videri et audiari ab utraque parte litigante etc. Item iudex debet habere auctoritatem coaevam, aliqui nihil prodesset ejus iudicium ; at privati nullam talen habent auctoritatem ; ergo, Rursus, si spiritus iste privatus reve- lans esset iudex, praecluderetur via conve- nitioni hereticorum, nec illæ controversiae unquam terminari possent. Nam nemo est hereticorum, qui spiritum non jacet ; et qui spiritum suum non preponat spiritibus aliorum. 3. Nec princeps secularis potest esse iudex, quia nihil potest ultra virtutem a causis suis acceptam ; cause autem prin- cipatus secularis humanae et naturales sunt. Nam officiis est electio populi : finis est pax temporalis ; ergo princeps qua talis non ha- bet nisi humanam auctoritatem. Unde tan- dem infertur : hoc judicium controversiarum esse penes principem ecclesiasticum, vel solum, vel certe cum consilio et consensu coepiscoporum. Hoc Bellarmîni argumentum est sine dubio moralis demonstratio invicta, quam Amesius ita in compendium coarcta- vit, ut ei magna partem nervorum incide- rit (in hoc quippe sensu facile agnoscamus ab eo Bellarmîni fuisse enervatum), immo aperte depravavit. Nam ubi Bellarmînus dixerat : Scriptura tamquam lex seipsum interpretari non potest ; Amesius perverse ita ponit : « Iste [iudex] ipsum (legem) in- terpretari non potest ». Videamus nunc quam viriliter reipsa vim rationis Bellarmîniana. 4. ait : « Neque enim ignorabat Deus multas exorturas difficultates circa principem ipsum et judicem ecclesiasticum ; debuit ergo judicem hujus judicis provi- dere ». Resp. neg. sequel. Sicut enim sup- premus princeps temporalis potest sua iura tueri, sibi ipsi jus dicendo : ita et supremus

Spiritu sanctum, unam personam, et duas naturas Christi inconfusas etc. Unde nihil ad rem hic loquitur Amesius. Alter error, quem de fide non cogenda insinuat, infra suo loco excutetur. 5. ait : « Eliam in rebus huma- nis bene observat Arist. Rhet. lib. i. cap. 3. leges debere, quantum fieri potest, omnia diserte declarare, et quam paucissima judi- cium potest reliquere. Et Polit. lib. i. cap. 7. leges reipub. dominas esse oportere : principes autem vel judges, eorum moderatores esse, de quibus leges cavere non possunt. Et cap. 12. Quæ lex explicare non poterit, ne homo quidem explicare poterit. Qui legem dominari jubet, is Deum et leges dominari jubet ; qui vero hominem jubet esse principem, is hominem et bel- lium principes esse jubet. Non est igitur cogi- tandum in perfectissima lege Dei, tantam potestatem relinquere Pontificibus, aut, ut Ari- stotelis phrasit utamini, bellum Romanum. Quantum detrahitur Scriptura, quæ est lex Dei, tantum detrahitur ipsi Deo Legislatori. Resp. : extra oleum vagatur Amesius, et mi- rum est, quod sui adeo immemor, qui Ari- stotelis non modo « metaphysicam velut impian » severissime « profligavit », et « limitibus Theologiae proscriptis proprio opusculo : sed etiam « Ethice vulgaris » (Aristote- lie) « imperfectionem et inutilitatem » se gloriatur detexisse, utpote, « quæ felicitatem plumbam aut ligneam » sectetur, media autem (virtutes) proponat, « quæ nihil sunt nisi splendida peccata ». Hie tamen ab Aristotele suppetias emendat, male fidei multiplicitate reus. Nam et textum Aristote- lis hand fideliter allegat, et eidem in tam paucis verbis ἀντιτίθεται affingit (Quomodo enim principes sunt moderatores eorum, quæ leges cavere non possunt ; si quæ lex explicare non potest, neque homo explicare potest ?) et quod Aristoteles de lege naturali, seu « mente » promuntiavit, inepte deter- quet ad leges positivas. Piget pluribus im- morari in re ad rem prorsus nihil faciente. Quomodo enim et quam admiranda syllo- gisticæ et verbis Aristotelis infertur, nullam debere in Republica esse animatam legem, seu legum interpretem, conservatorem, ex- ecutorem ? cuius oppositum passim in eo opere Aristoteles inculeat.